

DE WRAAK VAN MENEER JULES

Guy Prieels

De wraak van meneer Jules

Houtekiet
Antwerpen / Utrecht

© Guy Prieels / Uitgeverij Houtekiet 2016
Houtekiet, Katwilgweg 2, B-2050 Antwerpen
info@houtekiet.be
www.houtekiet.be
www.guyprieels.com

Omslag Sander Patelski
Foto omslag Sidney Living Museums
Foto auteur Jos Vossius
Opmaak www.intertext.be

ISBN 978 90 8924 462 8
D 2016 4765 16
NUR 330

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission of the publisher.

Dit verhaal berust op feiten, deels geromantiseerd.
Enkele personages zijn fictief,
van anderen is de naam veranderd.

Proloog

Het konijntje voelde nog lauw aan. Met zijn zakmes sneed de kleine Michiel Verdoest een van de poten af en stak hem op zak als geluksbrenger. Terwijl hij omzichtig de strop rond het nekje losmaakte, schrok hij zich een hartverlamming.

‘Ik hou je onder schot. Als je een vin verroert, knal ik je kop eraf.’

Toen Michiel de ogen opsloeg, keek hij recht in de vuurmond van een dubbelloopsgeweer en de grijnzende smoel van de boswachter. Hij vervloekte het uur waarop hij had besloten uitgerekend op deze plek een val te zetten om aan wat eten te komen. Je kon beter meteen dood zijn dan op heterdaad te worden betrapt door Thienpont. De kleine Verdoest zou niet de eerste zijn die hier onder het struikgewas zijn graf vond. Er waren al mensen verdwenen, arme luizen die niemand miste en waarover iedereen zijn mond hield uit vrees voor represailles. Als een hellehond bewaakte Thienpont het jachtdomein van monsieur de Poncelette, een zakenbankier die het weekend in zijn kasteel op het platteland doorbracht. Eigenlijk heette de man gewoon Jerome Van de Ponsele, maar in Brussel, waar hij kantoor hield, werd zijn naam mettertijd door Franssprekende monden vervormd tot de naam die hij heel wat chiquer vond klinken. Door zijn intimi liet hij zich graag aanspreken als JDP.

Michiel berekende zijn kansen. Bij een vlucht poging over het open veld was hij het haasje. Zijn enige kans om te ontsnappen was terug het bos in, zigzaggend tussen de bomen door. Hij vertrouwde op de konijnenpoot. Met een schijnbeweging scheerde hij langs de dichtstbijzijnde boom. Er volgde een explosie, hij hoorde de hagel suizen en in de stammen slaan.

‘Blijf staan.’

Hij bevroor ter plekke. Misschien kon hij er zich uit draaien door staande te houden dat de strop door iemand anders was gelegd en hij die toevallig had gevonden. De boswachter liep om hem heen met het wapen in de aanslag.

‘Was je alleen?’

Michiel knikte.

De boswachter pakte de jongen ruw vast, draaide zijn arm op zijn rug en duwde hem voor zich uit tot aan het jachthuisje. Daar drukte hij Michiels bovenlijf onzacht tegen een massief hakblok.

‘Hierop ontweiden we het wild,’ bromde hij.

Michiel schreeuwde het uit toen Thienpont zijn broek afstroopte en het nog nagloeierende staal van de geweerloop tussen zijn billen boorde.

‘Hou je kop!’

Michiel moest alles op alles zetten. Hij wist dat Thienpont zelf stroopte op het domein van zijn baas. Niet langer dan een week geleden was hij bij de buurvrouw komen aanzetten met een fazantenhaan in ruil voor drie beurten, het gebruikelijke tarief. Michiel kon het hem hier en nu onder zijn neus wrijven, maar dat zou enkel uitstel van executie betekenen. Hij had nog één troef en speelde hem uit.

‘Thienpont,’ zei hij, ‘wacht even. Vraag je baas of hij mijn zusje wil.’

‘Jij, kleine smeerlap, denk je er op die manier onderuit te komen?’

‘Anders lap ik je erbij.’

Thienpont ging twee tonen hoger: ‘Ik schiet je godverdomme aan flarden.’

‘Vraag het hem, Thienpont. Rita doet alles wat ik haar zeg. Misschien kan uw baas haar gebruiken.’

‘Als wat?’ snauwde Thienpont.

‘Als meid voor alle werk.’

‘En wat kan ze zoal, dat zusje van je?’

‘Alles. Ze is zeer gewillig.’

Thienpont vatte Michiel bij de kraag en leidde hem tot bij zijn baas.

Nadat hij naar de boswachter had geluisterd, fluisterde monsieur de Poncelette hem wat in het oor.

‘Deze keer kom je er goedkoop van af. Je neemt dat konijntje mee naar huis en vertelt dat lieve zusje van je dat zij het diertje gevild en ontweid naar meneer de Poncelette mag brengen. En ze komt alleen. Via het achterpoortje. Vandaag nog.’

Helemaal ontdaan kwam Michiel thuis en biechtte Rita op wat hem was overkomen. Ze schudde het hoofd.

‘Ik ben bang,’ zei Rita. ‘Ik laat me niet betasten door die vieze bok.’

‘Je moet.’

‘Ik wil niet.’

‘Dan vluchten we, ver weg, naar een ander land. Vandaag nog.’

Hun moeder merkte dat er iets loos was met de tweeling. Omdat Michiel de moed niet vond om het zijn moeder te vertellen, gooide Rita het eruit.

‘Kom,’ zei de moeder, ‘ik weet wie dat verhaal graag zal horen.’

Met het konijntje in een juten zak en gevolgd door haar kinderen trok ze naar de man voor wie ze in haar stalling alcohol stookte.

‘Ik ben de bisschop niet,’ zei hij tot Maria Verdoest die zich vooroverboog om zijn hand te kussen.

Hippolyte Pannecoucke, ook respectvol meneer Jules genoemd, was de koning van de sluikhandel en de illegale stook, de brede rug waarachter de kleine man ging schuilen als de grote wereld hem weer eens dreigde te verpletteren. Een man met een hart, een man zonder hart, de meningen liepen uiteen. Hij werd aanbeden en gevreesd, strooide weldaden uit over het hoofd van zijn vrienden, maar wee het gebeente van de onverlaat die hem een strobreed in de weg legde.

Lurkend aan zijn sigaar aanhoorde hij de vrouw die vertelde wat haar zoontje was overkomen, het zoveelste verhaal over de dagelijkse strijd van het grut om uit de klauwen van de machtigen te blijven. Meneer Jules luisterde vol aandacht.

‘Hoe komt het dat een doorgewinterd stropertje als jij zich laat betrappen?’

‘We zaten zonder eten, ik wilde wachten tot de schemering, maar mijn moeder zat almaar te janken dat ze honger had. Ik weet wanneer Thienpont zijn ronde doet, ik ken dag, plaats en uur. Deze keer moet hij de strik hebben gevonden, heeft hij zich in een hinderlaag gelegd en gewacht tot ik kwam opdagen.’

‘De honger, meneer Jules,’ jammerde Maria Verdoest. ‘We eten brood met boomschors, aardappelen en ’s anderendaags de schillen van de aardappelen met ajuinsaus.’

‘Michiel, ga naar huis, stroop het konijn, en kom straks terug.’

Enkele uren later nam meneer Jules plaats achter het stuur van een lichte bestelwagen. Michiel droeg de tas met het konijn en stapte in. In de laadruimte stond een geitje te mekkeren.

‘Wat een mooi dier, meneer. Hoe heet het?’

‘Rita.’

‘Net als mijn zusje.’

Meneer Jules sloeg de eindeloos lange dreef in die dwars door het bos naar het kasteel liep. Hij kende hier elke boom, elk paadje, elke plas, het was zijn smokkelbiotoop. De kasteelheer wist het, Thienpont wist het, het hele dorp wist het, maar niemand die het in zijn hoofd zou halen om daarover een boekje open te doen.

Hij hield halt op het keurig aangelegde bordes, stapte uit en deed de jongen teken hem te volgen. Ze liepen naar de voordeur, het grind kraakte onder hun voeten. Een man in livree maakte open en vroeg waarmee hij hun van dienst kon zijn.

‘Ik kom voor je baas.’

‘Had meneer een afspraak?’

‘Ja. Zeg dat de kleine Michiel hier is met zijn zusje.’

Even later verscheen JDP in zijden peignoir, helemaal opgeblonken, welgezin, met een dikke sigaar in zijn bek.

‘Hier is de jongen met wat hij u beloofd heeft,’ zei meneer Jules.

JDP lachte twee rijen glimmende tanden bloot.

‘En?’

Hij hoedde zich ervoor zijn zin af te maken.

‘Het meisje wacht in de wagen. Michiel, ga Rita even halen.’

‘Meneer... euh... Pannecoucke, is het niet?’ Vervolgens, een beetje uit de hoogte. ‘Of moet ik monsieur Jules zeggen?’ Hij was helemaal in zijn nopjes. ‘Nooit gedacht u hier te zien.’

‘Ik daag meestal op waar en wanneer men me niet verwacht.’

De jongen holde de trappen af en haalde Rita uit de wagen. Het diertje mekkerde.

‘Een geit?’

‘Voor alles is een eerste keer.’

‘Neemt u mij in de maling?’

‘Een meisje zoals afgesproken. En nog nooit onder de bok geweest.’

‘Thienpont!’

De boswachter kwam aangesneld.

‘Handel dit verder af,’ snauwde Jerome de Poncelette. ‘Wat een affront! Godverdomme! Wat een affront!’

Deel 1

Smokkelaar

I

‘Hippolyte!’

De stem van het schoolhoofd beierde als een klok over de speelplaats om de woeligste leerling tot de orde te roepen.

‘Spruitje heeft het alweer op jou gemunt, Pliti.’

‘Op wie anders?’

Pliti Pannecoucke had een bullebak uit het laatste jaar aangepakt omdat die niet ophield het Hertenjong te pesten, een wat verwijfd knaapje uit de derde klas met reeënogen dat een beroep deed op zijn bescherming. Hij had Thienpont niet eens geslagen, maar hem gewoon bij de kraag gevat, van de grond gelicht en een paar keer hard met zijn achterhoofd tegen de schoolpoort geramd. Pannecouckes luitenants, de broertjes Romme, hadden de pestkop als toemaatje nog een paar flinke meppen verkocht.

‘Hier komen! Alle drie.’

Met een slepend gat liepen ze op hoofdmeester Spruyt af.

‘Benieuwd wat het wordt,’ mompelde Pliti, ‘muilperen of de roe.’

Pliti keek onverschrokken voor zich uit, de andere twee aanhoorden met gebogen hoofd de zedenles die onveranderlijk voorafging aan de lijfstraf.

‘Vechten doe je aan het front, Hippolyte,’ oreerde de leraar. ‘Als de oorlog lang genoeg duurt, krijg je ongetwijfeld de kans

om aan de IJzer je hartje op te halen. Het speelplein dient om te spelen, niet om elkaar de schedel in te slaan.’

Het was lente 1918. Pliti Pannecoucke was twaalf. Nauwelijks vijftig kilometer verderop woedde de oorlog nog in alle hevigheid, maar hij zou tot zijn geluk tijdig aflopen. Iedere jongen, zelfs de grootste lastpak, verdiende een beter lot dan te eindigen als kanonnenvoer in de modder van de IJzervlakte. Meester Spruyt hield de duimdikke stok, die hij gewoonlijk onder de oksel droeg zoals een officier een rottinkje.

‘Handen omhoog.’

Het bestraffingsritueel bestond uit drie ferme tikken met de roe, een gedroogde wilgentak, twee op de knokkels, een in de palm van de hand. Pliti kwam eerst aan de beurt, achter hem schoven Evert en Silvester Romme aan. En pats! Pliti beet hard op zijn tanden, maar gaf geen kik. En pats! Een tweede tik. Zijn knokkels brandden. Daarna draaide hij gewillig zijn hand met de palm naar boven. Meester Spruyt hakte erop in, maar op het ogenblik dat hij de hand raakte, sloten de vingers van Pliti zich om de tak. Volgde een korte, heftige worsteling van handen en armen tot de stok in twee stukken brak. Bijna dronken van triomf omklemde Pliti Pannecoucke het ene eind van de gebroken wilgentak als het hecht van het magische zwaard Excalibur dat hij zonet eigenhandig uit de steen had getrokken. Toen om vier uur de bel luidde en de jongens naar buiten stormden, nam Pliti zichzelf voor niet langer dan nodig zijn broek op de schoolbanken te verslijten.

Het veelgeplaagde Hertenjong had een schattige zus met even langoureuze ogen. Ze heette Marie-Celine. Als bedankje bedacht ze Pliti met een reep chocolade. Hij nodigde haar uit voor een wandeling. Het Hertenjong moest vijftig stappen vooroplopen en uitkijken. Voorbij de laatste huizen stal Pliti zijn eerste kus.

Als meester Spruyt zijn kudde overschouwde, was hij vaak geneigd het hoofd te laten hangen. Samen met zijn ondermeester had hij in de gemeenteschool van Deerlijk zes klassen van de lagere school onder zijn bevoegdheid, verdeeld over twee leslokalen. Hij gaf les aan de drie hoogste, de ondermeester aan de drie laagste klassen. Ze probeerden de jonge rabauwen, van wie het hoofd even hard en hol was als de klompen die ze droegen, iets bij te brengen dat voor de rest van hun leven van nut kon zijn. Veel hielp het niet. De meeste dorpsjongens verlieten op hun twaalfde voorgoed de school om aan de slag te gaan als metserder, slagersjongen, bakkersgast, grondwerker, kasseilegger, mijnwerker of seizoenarbeider. Na een dag van hard labeur moesten ze thuis nog een koe melken of een stal en een varkenshok uitmesten. En hoe vaak ze ook aan hun oren werden getrokken, oorvegen incasseerden, met de wilgentak werden geslagen of als opperste vernedering vooraan in de klas te kijk werden gesteld met een stel ezelsoren op het hoofd, ze zouden zich tot het eind van hun dagen allicht geen betere tijd herinneren dan hun schooltijd.

De vader van Pliti vroeg zich vaak af wat hij na de lagere school moest aanvangen met een zoon die enkel uitblonk in het jennen van zijn leraars en kattenkwaad. Hij had het erover met het schoolhoofd toen die op zondag na de hoogmis in zijn café een kaartje kwam leggen.

‘Hippolyte is een pientere, goedhartige jongen, maar van een niet te temmen ongedurigheid, Pannecoucke. Geen zittend gat. Hij moet zijn energie kwijt. Hem langer op de schoolbanken houden is verloren tijd. Laat hem zijn gangen gaan, hij vindt zijn weg wel, aan de wil om er te komen ontbreekt het hem niet. Laat hem een vak leren. Beenhouwer Fonteyne heeft een leerjongen nodig. Ik zal eens navraag doen.’

Pliti zelf had gedacht aan werk in de buitenlucht. Houtves-

ter op het kasteeldomein, mettertijd jachtopziener. Hij kende het wild als geen ander, wist waar het te vinden en kon strikken zetten als de beste. Maar Thienpont pikte het baantje in. Als geloofsbrief voor JDP bracht hij zijn dertienjarig zusje mee. Ik laat je de mooiste kamer van het kasteel zien, had hij tegen het meisje gezegd, en als je gehoorzaam bent mag je er ook blijven slapen.

2

Toen het incident met de gebroken roe, symbool van orde en gezag, vader Pannecoucke ter ore kwam, gaf hij zijn zoon nog een paar flinke klappen extra en sleurde hem bij zijn haar naar slager Fonteyne.

‘Hier, Fonteyne, je mag hem hebben. Geen loon, enkel kost en inwoon. Beul hem af tot hij ’s avonds geen pap meer kan zeggen.’

De slager gromde welgezind. Een kosteloze mankracht was altijd welkom.

‘Ik laat hem werken tot zijn kloten gelijk hangen, Pannecoucke. Op met de zon en met de kippen op stok.’

Pliti knikte. Hij ging met alles akkoord zolang hij maar af was van die ellendige school. En volgens de broertjes Romme was Fonteyne nog de kwaadste niet.

Maar Fonteyne hield woord. Pliti kreeg de smerigste karweien eerst. Vette darmen reinigen, ploeteren in de blubber voor de bereiding van bloedworst, de werkvloer schrobben en, als hij afgejakkerd was, de fiets op om bestellingen rond te brengen bij rijkelui.

Daarom klonk de opdracht om messen te wetten als muziek

in de oren. Het aanscherpen van het staal betekende dat zijn baas voorbereidselen trof om in een van de omliggende hoeves een varken te slachten. Dan mocht Pliti mee om zijn vaardigheid te tonen. Altijd liever de boer op dan zwoegen in het werkhuis. Hij ging zonder verwijl aan de slag. Met de houten trapper bracht hij de drijfriem in beweging. De wetsteen, die de vorm had van een Hollandse kaas, begon te tollen.

‘De snee in een hoek van 15 graden tegen de draairichting van de steen in, Pliti. Daarna afslijpen met de draairichting mee.’ Hij zette het lemmet op de steen, het staal zong, vonken spatten in de rondte. Fonteyne volgde nauwkeurig zijn bewegingen. ‘Denk erom, het lemmet moet een vlijm zijn, zo scherp dat ik er zonder zeep mijn baardstoppels mee kan afschrapen.’

Tegen de tijd dat de slager zich had omgekleed, waren steekmes, snijmes, hakbijl en kapmes geslepen. Met de top van zijn duim beroerde Fonteyne het geslepen staal.

‘De snee moet zingen. Zoals die van je lief als je haar pakt.’ Er volgde een vette lach. ‘Ben je daar al aan toe, Pliti?’

Fonteyne schoof zijn mouw wat naar boven en schraapte met kleine halen een plukje haar weg van zijn voorarm. Hij knikte tevreden. Met de fiets reden ze naar een boerderij een drietal kilometer verderop. De taak van Pliti bestond erin zijn baas elk werktuig in feilloze volgorde aan te reiken zodra die zijn hand uitstak.

Het varken gilde oorverdovend toen het vastgemaakte touw om zijn poten werd aangetrokken om het in bedwang te houden. De massieve handen en armen van de slager hanteerden de slaghamer met de drijfkracht van een sloopkogel en de elegantie van een golfspeler (‘Ik sla er een vlieg op de wand mee te pletter.’) volgden de doffe doodsklap, het varken dat met gespleten schedel in de stuipen lag, de punt van het mes die in de keel drong. Exact op het moment dat de wonde gaapte,

moest Pliti klaarstaan met de teil om het bloed op te vangen. Zijn hand mocht niet beven.

‘Waag het niet een druppel te morsen,’ snauwde de slachter.

De geur die loskwam bij het schroeien van het huidhaar op een bed van stro bedwelmde hem bijna. In de lauwwarme walm die opsteeg uit het varken als het van keel tot aars werd opengesneden en diep in zijn neusgaten drong, kon hij de ziel van het beest voor zijn ogen zien verdampen.

‘Zo zie jij er ook uit vanbinnen,’ grijnsde de slager.

Het was de taak van Pliti om de nog levenswarme darmen van hun mest te ontdoen en grondig te spoelen om er worst in te draaien.

‘Van een varken mag niets verloren gaan. Alles is eetbaar, van de snuit tot de staart.’

Pliti kreeg de blaas om ze te laten drogen als tabakszak voor zijn vader.

Op een dag, het was al vier uur in de middag, werd Pliti opgedragen het messenarsenaal in gereedheid te brengen.

‘Trekken we er morgenvroeg op uit, baas?’

‘Bemoei je niet,’ snauwde Fonteyne. ‘En ga vannacht maar thuis slapen.’

Terwijl Pliti het staal op de wetsteen zette, vroeg hij zich af waar de vaars, die op het weiland achter het werkhuis liep te grazen, zo plotseling vandaan kwam. Rundvee was een zaakje voor de slachthuizen, maar gestolen dieren werden in het diepste geheim geslacht en gevierendeeld, ’s nachts, in de omliggende bossen. Omdat de slager hem uit zijn buurt wilde hebben, groeide bij Pliti meteen het vermoeden dat er een sluikslachting op til was.

‘Goedenavond, baas. Tot morgen.’

Toen het duister inviel, sloop hij terug naar de slagerij.

Na een uur daagde Fonteyne weer op. Hij leidde de vaars, met een touw vastgebonden aan de horens, in de richting van het bos. Pliti volgde vanop veilige afstand. De slager trok naar een open plek, bond de vaars aan een boom, zette de slaghamer neer en trok zijn overjas uit. Hij droeg zijn lederen gordel met het complete slachtarsenaal.

Even later arriveerden twee mannen, een hoed en een pet, met een kar, getrokken door een ezel. Ze spraken een vreemd dialect. Voor zover Pliti het begreep betaalden de smokkelaars voor het hele beest en kreeg Fonteyne een achterkwartier als betaling voor zijn werk. Ze bezegelden hun akkoord met handjklap. De slager deed het dier een blinddoek om en haalde het met één trefzekere dreun van de slaghamer neer. Daarna stak hij het rund met een mes vlak achter de horens. Het schokte nog even na met zijn poten en dat was het.

‘Graaf alvast een put om de ingewanden in te storten,’ zei de hoed.

De pet delfde tot het zweet van hem af gutste. Het karkas werd door Fonteyne kundig in kwartieren gesneden en op de kar geladen. De darmen lagen te glimmen in het maanlicht. Nog voor de slager zijn messen kon opbergen, kreeg hij een pistool tegen het hoofd en het bevel op de knieën te gaan zitten. Fonteyne liet zich niet zomaar overheersen, maar kreeg van de pet meteen een klap voor zijn kop met een matrak.

‘Rustig blijven of je eindigt in de put bij het afval,’ beet de hoed hem toe.

Ze bonden de slager vast aan een boom en verdwenen met de buit. Pliti volgde hen met kloppend hart. Toen ze ter hoogte van een poel kwamen, pakte Pliti de stukken carbuur, die hij had meegebracht voor de lamp, en gooide een brokje ervan in de poel. Er volgde een klap. Het ding siste en rookte en verspreidde een spookachtig licht. De dieven schrokken zich een

beroerte. De pet sloeg de ezel met zijn matrak om er de vaart in te zetten. Pliti gooide een tweede stuk carbuur in het water. De hoed wist niet meer waar hij het had en vloekte zich blauw. De ezel vertikte het, hij verzette geen poot, legde dan zijn oren plat en ging plotsklaps in de hoogste versnelling. Door de schok gleed het achterkwartier, dat bovenop de twee onderste lag, van de kar. Toen elk geluid was uitgestorven, verliet Pliti zijn schuilplaats.

Fonteyne wist niet wat hij zag toen hij in het licht van de reeds opkomende zon zijn leerjongen zag verschijnen met een achterkwartier op zijn schouders.

Terwijl Pliti de knoop ontwarde van het touw waarmee hij was vastgebonden, snauwde hij de jongen toe:

‘Geen woord hierover. Tegen niemand, begrepen?’